

6. Council decision 2014/668/EU of 23 June 2014 on the signing, on behalf of the European Union, and provisional application of the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and the its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, as regards Title III (with the exception of the provisions relating to the treatment of third-country nationals legally employed as workers in the territory of the other Party) and Titles IV, V, VI and VII thereof, as well as the related Annexes and Protocols // Official Journal of the European Union. – 20.9.2014, L 278. – P. 1–3.

7. Угода про асоціацію Україна-ЄС: Перспективи та механізми імплементації: аналітична доповідь / Заг. ред. О. Сушка. – KAS Policy Paper 22. – Київ: Інститут Євро-Атлантичного Співробітництва, Фонд Конрада Аденауера, 2014. – 52 с.

8. Впроваджуючи Угоду про асоціацію Україна-ЄС: перші уроки, наслідки, практики використання / Заг. ред. О. Сушка. – KAS Policy Paper 26. – Київ: Інститут Євро-Атлантичного Співробітництва, Фонд Конрада Аденауера, 2016. – 40 с.

О. Я. Трагнюк¹

ВПЛИВ ПРАКТИКИ СУДУ ЄС НА ОБМЕЖЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПИТАНЬ НАБУТТЯ І ВТРАТИ ГРОМАДЯНСТВА ЄС

Серед цілей Європейського Союзу, у правовій природі якого органічно поєднані начала міжурядового та наднаціонального співробітництва, важливе місце належить т. з «гуманітарній меті», яка у рамках інтеграційної організації влади знаходить втілення у запровадженому у 1993 році інституті громадянства ЄС². У Договорі про Європейський Союз [1],

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

² Найважливіші з норм, що регулюють правовий статус громадян ЄС містяться у Договорі про функціонування Європейського Союзу, Договорі про Європейський Союз, доданій до нього Декларації про громадянство (державну приналежність) держави-члена, а також Хартії Європейського Союзу про основоположні права, на виконання яких прийнято низку нормативних актів, що уточнюють і деталізують їх положення. Зокрема, йдеться про [3] Регламент Ради ЄС та Парламенту № 211/2011 від 16 лютого 2011 р. про громадянську ініціативу; [4] Директиву Ради ЄС № 93/109/

у його Маастрихтській редакції, наголошувалося, що громадянство ЄС¹ покликане посилити захист прав та інтересів громадян держав-членів Союзу².

Феномен громадянства ЄС полягає у тому, що цей інститут, який розглядається багатьма вченими як *sui generis* [8; 9; 10], будучи продуктом інтеграції, виступає відображенням складної політико-правової природи ЄС, служить символом єдності європейських народів, що сповідують єдині цінності. Ціннісно-нормативний і соціально-психологічний аспекти громадянства ЄС, дозволяють розглядати його як важливу складову європейської ідентичності, становлення якої визначається однією із цілей об'єднання держав-членів Союзу.

Не вдаючись до глибинних дискусій щодо правової природи громадянства ЄС, яке, як відомо, має додатковий (субсидіарний) до національного громадянства, характер та не замінює його (ст. 9 Договору про ЄС), слід вказати, що європейське громадянство не заперечує на-

ЄС від 06 грудня 1993 р., що визначає принципи права участі в процедурі виборів Європейського парламенту для громадян Союзу, які мешкають у державі-члені, що не є державою їх національного громадянства; [5] Директиву Ради ЄС № 94/80/ЄС від 19 грудня 1994 р., що визначає принципи права участі в муніципальних виборах громадян Союзу, які мешкають у державі-члені, що не є державою їх національного громадянства; [6] Директиву Ради № 215/637 від 20 квітня 2015 р. про заходи з координації та співробітництва в наданні консульського захисту громадянам Союзу, держави-члени яких не представлені у третій країні; [7] Директиву № 2004/38/ЄС від 29 квітня 2004 р. Європейського Парламенту та Ради про право громадян Союзу і членів їхніх родин вільно пересуватися та проживати в межах території держав-членів та ін.

¹ До прийняття рішення у справі *Grzelczyk*, інститут громадянства мав переважно символічний характер. Лише після рішення у цій справі, в якому Суд ЄС вказав, що громадянству ЄС судилося стати фундаментальним статусом для громадян держав-членів ситуація починає змінюватися [12].

² Ретельний аналіз поняття «громадянство ЄС» не є завданням даного дослідження. Достатньо лише загалом відзначити: ст. 20 ДФЕС служить основою для наділення громадян ЄС низкою політичних, громадянських, економічних і соціальних прав. Деякі з них перераховані в ст. 21–24, інші проголошуються у вторинному законодавстві ЄС, прийнятому на основі ст. 25 ДФЕС. Основною сферою застосування європейського громадянства досі залишається реалізація права на свободу пересування і проживання на території інших держав-членів з урахуванням обмежень та умов, передбачених Договором, і відповідно до положень, прийнятих для його застосування (ст. 21 (1) ДФЕС). Саме ця сфера, судячи з усього, послужила відправною точкою для подальшої розробки змісту даного поняття в першу чергу Судом ЄС і Комісією в кінці минулого і початку теперішнього століття [2].

ціональну концепцію громадянства, а, навпаки, спирається на неї. Крім того громадянство наднаціонального міждержавного утворення поєднує в собі аспекти «непрямого похідного громадянства» та аспекти «прямого громадянства» [11, с. 210]. «Непряме похідне громадянство» означає, що європейське громадянство ґрунтується на національному громадянстві (можна бути громадянином ЄС тільки тому, що ви є громадянином Франції, чи Італії, або Іспанії, тощо. Однак, в той же час існують елементи «прямого європейського громадянства», яке не є похідним від національних утворень, а є прямим наслідком існування європейської наднаціональної політичної структури. Людина реалізує окремі політичні права як громадянин ЄС в силу, наприклад того, що отримує можливість прямо обирати своїх представників до Європейського Парламенту. Так само низка європейських законодавчих документів прямо встановлює права і обов'язки громадян держав-членів ЄС, які, таким чином, розглядаються як громадяни наднаціональної спільноти.

Зауважимо, що поява інституту громадянства ЄС і його подальша еволюція засвідчують більш чітке усвідомлення державами-членами Союзу (ініціаторами договорів), що ЄС з часом перетворився із суто «економічної зони» у «політичну спільноту». Важливу роль у цьому процесі відіграє практика Європейського Суду Справедливості (тут і далі Суд ЄС). Саме судова практика ЄС на сьогоднішній день є потужним правовим засобом за допомогою якого не лише розкривається зміст більшості юридичних категорій у праві ЄС, забезпечується ексклюзивне тлумачення установчих договорів та ігноруються джерела права ЄС, а й відбувається поступове розширення компетенції Європейського Союзу за рахунок передусім звуження повноважень його держав-членів. Дослідження таких тенденцій на прикладі рішень Суду ЄС, що стосуються інституту громадянства, дає можливість краще усвідомити, яким чином відбувається розвиток повноважень ЄС та спрогнозувати наслідки для держав-членів, які можуть виникати у результаті надмірного судового активізму. Зрештою, це дозволить з'ясувати особливості функціонування Європейського Союзу та розвиток правозастосовної практики інтеграційного утворення, що в умовах виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС має важливе практичне та теоретичне значення.

Метою статті є встановлення впливу конкретних рішень Суду ЄС на обмеження монополії держав-членів Європейського Союзу щодо питань набуття і втрати громадянства ЄС.

Як вже вказувалося громадянство ЄС має похідний від національного громадянства держав-членів характер. Оскільки громадянином ЄС є будь-яка особа, що має громадянство держави-члена, то, відповідно усі питання щодо підстав та порядку набуття і втрати громадянства ЄС залишаються у межах компетенції держав-членів. При цьому, Суд ЄС у справі *Micheletti* [13] «ця компетенція повинна здійснюватися з додержанням комунітарного права». При цьому питання, що регулюються «комунітарним правом», переважно стосуються економічної складової європейської інтеграції, і лише як наслідок, поширюються на політичний її аспект. А отже, з самого початку у своїх справах, які стосувалися інституту громадянства, Суд ЄС переважно торкався так званих транскордонних питань (або громадянства «спільного ринку»), які мали відношення до свободи руху осіб, права на вільне проживання в межах ЄС, та права на соціальний захист (можливість реалізації якого впливає із названих прав).

Проте у своїй подальшій практиці Суд ЄС поступово вдається до розгляду справ, в яких відходить від традиційного орієнтованого виключно на ринкові права розуміння змісту громадянства ЄС [14, 15, 16]¹.

У двох свої відомих справах *Rottmann* [17], *Ruiz Zambrano* [18] Суд ЄС зосередився на можливості і межах допустимого втручання держав-членів ЄС у здійснення тих прав європейцями, які їм належать в силу наявності у них громадянства ЄС. У вказаних справах Суд ЄС дозволив собі оцінку національних конституційних норм щодо набуття і втрати національного громадянства. Метою такої оцінки була визначена Судом ЄС необхідність перевірки конституційних положень держав-членів ЄС на предмет їх відповідності принципу пропорційності. Суд вважав, що відмінності, які існують у національному праві учасників Європейського Союзу, можуть загрожувати правам осіб, що впливають із їх статусу громадян ЄС.

¹ Як відомо, проєкт внутрішнього ринку з самого початку свого існування був спрямований на ослаблення кордонів, що існували між державами-членами (економічна інтеграція). Новий підхід Суду у справах, що стосувалися інституту громадянства ЄС, характеризується як сприяння подальшому «розмивання» кордонів, у зв'язку з тим, що внутрішній ринок у межах ЄС вже сформований, а, отже, існує потреба у розширенні меж юрисдикції Суду ЄС, і, зрештою, у посиленні наднаціональних тенденцій.

Можливість запровадження обмежень на основі права ЄС було задекларовано у згаданій вже справі *Michetti*¹, що призвело до появи живої доктринальної дискусії. У справі *Rottmann* Суд розвив свою тезу, про можливість обмеження права держави-члена позбавити свого громадянства у зв'язку з тим, що такі дії можуть призвести до порушення прав, що випливають із статусу громадянина ЄС та загалом принципів європейського права.

У справі *Rottmann* Суд ЄС вперше вказав, що, хоча держави-члени залишаються суверенними, у питаннях надання і позбавлення національного громадянства, у тих випадках, коли наднаціональний статус громадянства ЄС може опинитися під загрозою, національне законодавство і повноваження національних органів у сфері громадянства слід застосовувати у відповідності до принципів права ЄС.

Справа стосувалася доктора Янко Роттманна, який у країні, з громадянства якої він вийшов (Австрія), переслідувався за скоєння злочинів. З метою ухилення від відповідальності Роттманн відмовився від австрійського громадянства і подав заяву про набуття громадянства Німеччини.

¹ Справа *Michelletti* [13] стосувалася можливості біпатрида, який мав подвійне громадянство (Італії та Аргентини), вільно реалізувати право на проживання та приватну стоматологічну діяльність на території Іспанії відповідно до чинної редакції ДЄБСпв. Проблема полягала у тому, що відповідно до ст. 9 Цивільного кодексу Іспанії у випадку подвійного громадянства, якщо жодне з них не є іспанським, особа вважається громадянином тієї держави, де вона звичайно проживає (так звана доктрина «ефективного громадянства»). Тож Мікелетті вважався громадянином Аргентини, тобто громадянином третьої держави, а відтак за іспанським законодавством йому не гарантувалися права, що випливали з установчих договорів Співтовариств. Розглянувши відповідні норми права Суд у своєму преюдиціальному рішенні дійшов висновку, що статус особи як біпатрида не позбавляє її права користуватися правами, що випливають із загальноєвропейського громадянства, навіть якщо вона постійно проживала в країні свого іншого громадянства, що не є державою-членом Співтовариств. Суд відхилив аргумент Іспанії, яка намагалася обмежити значення італійського громадянства, застосовуючи критерій «дійсного зв'язку», який закріплений в іспанському Цивільному кодексі. Суд визнав, що «Відповідно до міжнародного права, кожна держава-член, з належним урахуванням права Співтовариства, встановлює умови для набуття і втрати громадянства. Тим не менш, не допустимо для законодавства держави-члена є обмеження наслідків надання громадянства іншої держави-члена, шляхом введення додаткової умови для визнання цього громадянства з метою здійснення основних свобод, передбачених в Договорі». У подальшому, з набранням чинності Маастрихтського договору, такий підхід було покладено в основу визнання особи громадянином ЄС навіть за наявності «ефективного громадянства» держави, що не є членом Союзу.

Органи влади ФРН отримавши таку інформацію розпочали процес позбавлення громадянства на підставі двох обставин – неповідомлення про переслідування у країні походження (тобто надання неправдивих відомостей) та визнання Роттманна небезпечним для Німеччини.

Роттманн оскаржив рішення органів влади у суді землі Баварія. У свою чергу вказаний національний Суд з метою правильного застосування норм права ЄС, звернувся із запитом про тлумачення відповідних норм права ЄС до Суду ЄС. У своєму висновку Суд ЄС висунув вимогу до Німеччини перед позбавленням Роттманна натуралізації взяти до уваги право ЄС, оскільки статус громадянина ЄС залежав від наявності у Роттманна німецького громадянства¹.

Такий розвиток практики Суду ЄС є не більш, ніж повторенням і застосування вже добре відомого формулювання – «в ситуаціях, які охоплюються правом Європейського союзу, національні правила повинні застосовуватися при належному врахуванні права ЄС» але вже стосовно до сфери громадянства. Однак, як вже вказувалося, справа *Rottmann* не стосувалася таких прав, які мають відношення до спільного ринку ЄС.

Ще меншого значення транскордонному елементу надав Суд ЄС при розгляді справи *Ruiz Zambrano*, під час розгляду якої юрисдикційний орган знову вказав на можливість обмеження дії національних конституційних норм у тих випадках, коли громадянство ЄС або розуміння його основного змісту можуть опинитися під загрозою. У цій справі Суд ЄС вперше застосував право ЄС до ситуації, що стосувалася громадян ЄС, за повної відсутності транскордонної ситуації (тобто питання не мало відношення до реалізації прав, що стосуються функціонування спільного ринку). У справі фігурувало подружжя Замбрано, які були колумбійськими громадянами, що приїхали до Бельгії і неодноразово зверталися за наданням притулку в 1999 і 2000 роках. Однак, їх заяви були відхилені. Двоє з дітей Замбрано народилися в Бельгії в 2003 і 2005 роках і отримали бельгійське громадянство для того, щоб з народження не опинитися у статусі апатридів. Законодавство Колумбії не визнає автоматичного набуття громадянства дітей народжених навіть від громадян Колумбії за межами держави.

Крім того, що бельгійські органи влади неодноразово відхиляли заяви подружжя Замбрано на дозвіл на проживання, також була скасована

¹ У цій справі Суд не звертався до доктрини наявності транскордонної ситуації, до якої традиційно він апелює у справах щодо свобод спільного ринку (руху товарів, капіталів, робочої сили та послуг).

і матеріальна допомога батькові (Руїсу Замбрано) у зв'язку із безробіттям на підставі того, що він був прийнятий на роботу без відповідного дозволу. Замбрано оскаржив ці рішення, стверджуючи, що він має право на проживання і роботу безпосередньо в силу Договору про ЄС або, принаймні, що він користується похідним правом на проживання, визаним Європейським Судом в справі *Chen* [14], для батьків неповнолітньої дитини, яка є громадянином держави-члена.

У своєму рішенні Суд ЄС не заперечує, що стаття 20 ДФЄС, заборона державі-члену відмовляти громадянину третьої країни, від якого залежать його неповнолітні діти, які є громадянами Союзу, у праві проживати у державі-члені, в якій живуть ці діти, і у наданні права на роботу цьому громадянину третьої держави, оскільки такі рішення позбавляють цих дітей реальної можливості користуватися в усій повноті правами, пов'язаними із статусом громадянина ЄС. Суд вирішив, що Замбрано має право на проживання в Бельгії і не потребує дозволу на роботу у цій країні через те, що на його утриманні перебувають двоє його неповнолітніх дітей, що мають громадянство Бельгії, а отже є громадянами ЄС. У попередніх рішеннях Суду ЄС, таких як, як наприклад у справі *Chen* аналогічні права батьків досі були пов'язані із здійсненням права на вільне пересування і вибір місця проживання дитиною, яка є громадянином ЄС. У справі Замбрано, Суд підтвердив, що такі похідні права батьків, які є громадянами третьої країни, і які є основними опікунами для дитини, яка є громадянином ЄС, застосовуються також у країні, яка надала громадянство дитині.

Таким чином, Суд ЄС з метою захисту малолітніх громадян ЄС, зобов'язав державу-члена ЄС надати окремі соціальні права батькам дітей, що були громадянами третьої країни.

Звернення до невеликої кількості рішень Суду ЄС, що стосуються питань громадянства, зокрема тих, в яких Суд встановлює можливість свого втручання у внутрішнє законодавство держав-членів щодо набуття і втрати національного громадянства, певною мірою зачіпають більш глибокі моменти, пов'язані із обмеженням виключної компетенції держав, яка традиційно їм належала. А отже можна вести мову про поступове посилення наднаціональних начал у Європейському Союзі, та звуження окремих повноважень держав-членів. Крім того, це означає, що акцент в інтерпретації європейського громадянства робиться не лише на економічній діяльності, а й на правах людини. У своїй практиці Суд

ЄС намагається надати поняттю «громадянство ЄС» динамічний характер, підтверджуючи пряму дію статей 20 і 21 ДФЄС.

На завершення, варто звернутися ще до одного проблемного питання, що стосується можливості посилення ролі норм права ЄС щодо набуття національного громадянства. Мова йде про загальну міграційну політику Європейського Союзу, розвиток якої веде до обмеження виключної компетенції держав-членів на користь ЄС у вказаній сфері. Право Європейського Союзу, а відтак у майбутньому і судова практика ЄС впливатимуть надалі на компетенцію держав-членів у питаннях імміграції та інтеграції, встановлюючи основні принципи та інші правові обмеження національного розсуду. Вплив права ЄС на питання натуралізації таким чином зростатиме.

Література:

Treaty on the European Union of 07.02.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf.

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13.12.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>.

Regulation № 211/2011 of the European Parliament and the Council of 16.02.2011 on Citizen's Initiative [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:en:PDF>.

Council Directive 93/109/EC of 6 December 1993 laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and stand as a candidate in elections to the European Parliament for citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:31993L0109>.

Council Directive 94/80/EC of 19.12.1994 laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and to stand as a candidate in municipal elections by citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0080&from=EN>.

Council Directive 2015/637 of 2.04.2015 on the coordination and cooperation measures to facilitate consular protection for unrepresented citizens of the Union in third countries and repealing Decision 95/553/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/2015_637_en.pdf.

Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF>

Янковський С. А. Інститут громадянства Європейського Союзу та тенденції його розвитку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / С. А. Янковський; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2014. – 196 с.

Яковюк І. В. Громадянство ЄС: поняття і співвідношення з національним громадянством / І. В. Яковюк // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 107. – С. 13–22.

Белов А. В. Международно-правовые аспекты двойного гражданства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / А. В. Белов. – СПб., 2002. – 192 с.

Котта Маурицио. Сложная многосоставная модель гражданства? Европейское гражданство в глазах национальных элит // Сравнительная политика. 2010;1(1):209–224. DOI:10.18611/2221-3279-2010-1-1-209-224

Judgment of the Court of 20.09.2001 in the case C-184/99 Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-184/99.>

Judgment of the Court of 07.07.1992 in the case C-369/90 Mario Vicente Micheletti and others v Delegación del Gobierno en Cantabria [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0369.>

Judgment of the Court of 19.10.2004 in the case C-200/02 Kunqian Catherine Zhu and Man Lavette Chen v Secretary of State for the Home Department [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49231&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=621860.;](http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49231&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=621860.)

Judgment of the Court of 12.09.2006 in the case C-145/04 Kingdom of Spain v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-145/04.;](http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-145/04.)

Judgment of the Court of 12.09.2006 in the case C-300/04 M. G. Eman and O. B. Sevinger v College van burgemeester en wethouders van Den Haag [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-300/04>

Judgment of the Court of 02.03.2010 in the case C-135/08 Janko Rottman v Freistaat Bayern [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-135/08>.

Judgment of the Court of 08.03.2011 in the case C-34/09 Gerardo Ruiz Zambrano v Office national de l'emploi (ONEm) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0034>

T. M. Anakina¹

KHARKIV SCHOOL OF INTERNATIONAL LAW AFTER THE II WORLD WAR TO NOWADAYS

The early steps towards the revival of the Kharkiv School of International Law were undertaken at the Kharkiv Legal Institute by Volodymyr Koretsky (1890–1984). He was and still is the brightest representative of Kharkiv school of International Law as well as Ukrainian school of International Law in general or even in world dimension. He made a brilliant career from legal student to the Judge of International Court of Justice.

His professional life started as a lecturer of the World History of State and Law in 1919 and several years later as the lecturer of International Private Law. The main contribution of Koretsky in this respect was to regard international public and private law as an interdependent systems especially in economic sphere and not to dispart them. He proved the necessity of the single approach towards the International Economic Law, which united international public and private spheres.

Moreover, prof. Koretsky was an active participator in the establishment of Kharkiv Institute of National Economy 1920 and became the vice dean of the faculty of law (nowadays Yaroslav Mudryi National Law University). Being only 30 simultaneously he worked as a head of the International Department of the Ukrainian Soviet Republic, head of legal department of UkrIn Bank, Senior Adviser of the Soviet Arbitration Court ets. (!).

At the times of mass repressions he continued his investigation of International law issues. 1939 defended his doctoral dissertation devoted to

¹ Associate Professor of the International Law Department of the Yaroslav Mudryi National Law University.